

HET NIEUWS VAN TOEN

familiae de nostris

2023

www.twa2.nl

EDITIE 21

Sascke van Ulenburch

ROLAND DE JONG

Sascke wordt op 2 augustus 1612 in Leeuwarden gedoopt, volgens de Juliaanse kalender; volgens de in Holland reeds in 1584 ingevoerde Gregoriaanse kalender zou ze op 12 augustus zijn gedoopt. Zij is het jongste kind van Rombartus Ulenburch en Siuckien Ulckesdr Æssinga.

Saskia Uylenburgh (zo stond ze in Amsterdam bekend) groeide op als jongste in een gezin van acht kinderen (drie zoons en vijf dochters) in een statig herenhuis aan de Ossekop (nr. 11, zie afbeelding rechts) te Leeuwarden.

Haar vader, bij Saskia's geboorte al 58 jaar oud, was een gereformeerde koopmanszoon die zich had opgewerkt naar topposities in het stads- en streekbestuur van Leeuwarden en Friesland. Saskia's moeder stierf toen zij zeven jaar oud was, haar vader toen zij twaalf was.

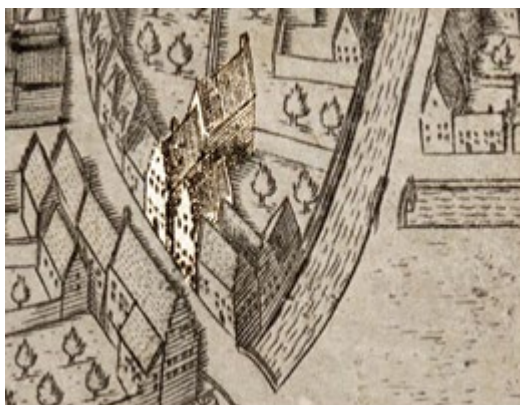
In de jaren hierna (in respectievelijk 1626, 1627 en 1628) trouwden achtereenvolgens haar zusters Antje, Hiskia en Titia, en zo bleef Saskia als enige dochter ongetrouwd achter.

Rombertus is overleden op 3 juni 1624 in Leeuwarden. Siuckien was al vijf jaar voor hem overleden op 17 juni 1619.

Op 4 juli 1628 maken de proclamatieboeken melding van de verkoop van 'de huijsinge ende hovinge cum annexis bij de heer Ulenburgh ende Siucktien Aesinga, echtelieden naegelaten'. Het huis aan de Ossekop werd verkocht voor 2600 goudgulden aan de raadsheer ordinaris Gellius van Jongestall.

Saskia nam, als zestienjarige wees en benjamin van de familie, haar intrek bij zus Hiskia, die was getrouwd met Gerrit van Loo, secretaris van de grietenij Het Bildt. Hiskia en Gerrit woonden in het Regthuys te Sint Annaparochie, waar zij naar het schijnt een grote staat voerden. Saskia beleefde haar laatste tienerjaren dus tussen de – overigens bepaald niet ongeletterde – Bildtboeren.

Eind 1632 was er een opstand van de boeren in Sint Annaparochie tegen de hoge pacht. De familie van

De Ossekop in Leeuwarden, detail uit de stadsplattegrond Johannes Sems, 1603

Loo vluchtte met Saskia wegens die onlusten naar Leeuwarden.

In Leeuwarden moet ze lucht moeten hebben gekregen van een artistieke avant-garde in Amsterdam. In een filiaal aldaar van haar neef, de Amsterdamse kunsthandelaar Hendrick Uylenburgh, werden doeken verhandeld van onder anderen een zekere Rembrandt van Rijn. Het filiaal werd gerund door Lambert Jacobsz.

Twee van Jacobs leerlingen, Gov(a)ert Flinck uit Kleef en Jacob Adriaensz. Backer uit Harlingen, besloten in het voorjaar van 1633 het atelier in Amsterdam van de meester zelf te bezoeken en Saskia ging met hen mee.

Govert

Jacob

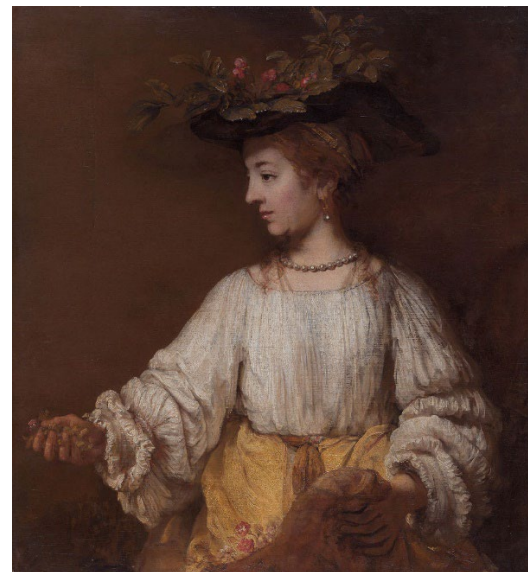
Waarschijnlijk zijn zij met een beurtschip, over de Zuiderzee, van Harlingen naar Amsterdam gevaren.

Afbeelding: detail van portret van Saskia, door Rembrandt, met als tekst: 'dit is naer mijn huysvrouw geconterfeyt do sy 21 Jaer oud was den derden dach als wij getroudt waeren den 8 Junijus 1633'.

Noot: getrouwd heeft hier de betekenis van verloofd.

In dit nummer

Sascke van Ulenburch, de vrouw van de schilder Rembrandt Harmensz van Rijn	1
Aangifte voorgenomen huwelijk door Rembrandt van Rijn in Amsterdam	2
Het huwelijk	3
De laatste jaren van Saskia van Uylenburg	3
In bed	3
Rombertus, vader van Saskia, is aanwezig bij Willem van Oranje op 10 juli 1584	3
Titus, zoon van de kunstenaar	4
De herinnering aan Saskia	4

Saskia met een twijgje rozemarijn, Rembrandt van Rijn, na 1642

Boven: detail van 'Saskia met rode hoed' Rembrandt

Rembrandt was sinds 1631 bij Hendrick Uylenburgh (broer van Trijn, directe voorouder in de 10^e generatie van Arend Horjus) onder contract om vooral portretten te schilderen van de burgerij van de hoofdstad en leiding te geven aan zijn 'academie'.

Zo schilderde hij in 1632 de portretten van Saskia's nicht Aeltje Uylenburgh en haar man, de stadspredikant Johannes Cornelisz. Sylvius. Saskia moet toen zijn recent voltooide 'Anatomische les van Dr Tulp' (1632) hebben gezien.

Rembrandt had namelijk, in 1631, duizend gulden in Uylenburghs zaak geïnvesteerd en nam zijn intrek in het huis van Uylenburgh, naar het zich laat aanzien in verband met de opdracht van de Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp.

Huwelijk

Saskia was 21 jaar en zes jaar jonger dan Rembrandt toen zij op 5 juni 1633, dus al snel na hun eerste kennismaking, in ondertrouw gingen.

Onder het portret dat Rembrandt in die zomer van haar tekende, schreef hij 'myn huysvrouw'. Met andere woorden: ze waren in ondertrouw gegaan en wilden trouwen.

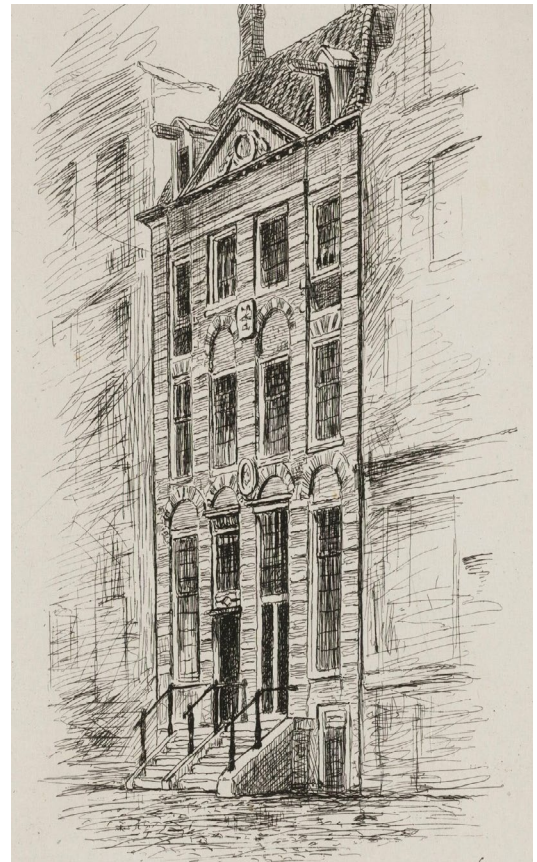
De tekening moet gemaakt zijn in Friesland, toen Rembrandt daar vermoedelijk met Saskia's zwager en voogd Gerrit van Loo overlegde over het voorgenomen huwelijk. In verband met een verwacht legaat van haar peettante Sas en inkomsten uit de erfenis van haar ouders werd door de familie voor haar 'venia aetatis' (meerderjarigheidsverklaring) aangevraagd en verkregen. Dat heeft de periode tot de bevestiging van haar huwelijk in de kerk met een jaar gerekt.

Saskia bleef na haar verloving in Friesland wonen. Zij was er ook niet bij toen Rembrandt op 10 juni 1634 in Amsterdam aangifte deed van hun voorgenomen huwelijk; Saskia's gevolmachtigde was haar neef Johannes Sylvius. Rembrandts moeder gaf vanuit Leiden schriftelijk toestemming en was kennelijk ook afwezig bij de huwelijksvoltrekking op 22 juni in Sint Annaparochie.

*Op 22 juni 1634 is het huwelijk bevestigd
Rembrandt's moeder van Rijn tot Amsterdam, sinds
Saskia van Uylenburgh met Franck's woonachtig.*

In het kerkboek staat dat Saskia op dat moment in Franeker woonachtig was. Waarschijnlijk had Saskia na de dood van haar zus Antje – op 9 november 1633 – als ongetrouwde jongedochter het huishouden op zich genomen van haar zwager Johannes Maccovius, een geliefde maar ook gevreesde hoogleraar in de godgeleerdheid.

Na de bruiloft trok Saskia in bij neef Hendrick Uylenburgh (circa 1587-1661) aan de (Joden)breestraat in Amsterdam [zie afbeelding], bij wie Rembrandt al sinds 1631 inwoonde.

Op 1 mei 1635 verhuisde het jonge paar naar de Doelenstraat, in 'de Rijke Buurt'. Saskia was toen in verwachting van haar eerste kind. Hun zoon Rumbartus, genoemd naar Saskia's vader, stierf toen hij twee maanden oud was. Op 15 februari 1636 werd hij begraven in de Zuiderkerk. Op 'meyedagh' 1637 verhuisde het echtpaar naar het huis Die Suykerbackerij aan de Binnen Amstel. Hun dochter Cornelia, vernoemd naar Rembrandts moeder, werd op 22 juli 1638 gedoopt door neef Sylvius, maar werd drie weken later begraven.

Afbeelding: Ondertrouw op 10 juni 1634 te Amsterdam. Saskia was er niet bij toen Rembrandt op 10 juni 1634 in Amsterdam aangifte deed van hun voorgenomen huwelijk; Saskia's gevolmachtigde was haar neef Johannes Sylvius. Rembrandts moeder gaf vanuit Leiden schriftelijk toestemming.

*Op 10 Junij 1634 comparere voor Comissarie van Ontpre
fice Spruytel van Jacob Roggeveen Rembrandt
Klaermans van Rijn van Leyde, uit 26 Jaeren
beuend op de brief draeg, wende make sijn met d'uy
en d'he ginsie van Saskia Uylenburgh van Leuwerdy
met approuve van die heer Ammekeer, door
diech perlon just comparere Jan Cornelis spruytel
als mede vande voer Saskia, beuendende vord
Onde gebede make d'uy, wille d'uy in d'uy
van vord Saskia*

*Rembrandt's moeder
van Rijn*

De laatste jaren

Rembrandt van Rijn, Saskia in bed, ca. 1635 uit het Groninger museum

In datzelfde jaar 1638 deden zich problemen voor met de familie van Saskia. Friese familieleden klaagden dat Saskia de erfenis van haar ouders zou verkwesten. Op advies van hun raadsman, Saskia's broer Ulricus Uylenburgh, verweerde Rembrandt zich door te stellen dat hij en zijn vrouw 'ex superabundanti [in overvloed] begoedigd' waren. De aankoop van een duur huis was als het ware het bewijs van hun welstand.

Op 5 januari 1639 tekende Rembrandt het koopcontract (ten bedrage van 13.000 gulden) voor het huis Jodenbreestraat 4 (nu Museum Het Rembrandthuis). Op 29 juli 1640 werd een tweede dochter, Cornelia, gedoopt, maar zij leefde slechts twee weken. Het enige kind van Saskia en Rembrandt dat in leven zou blijven werd op 22 september 1641 gedoopt. Hij heette Titus, naar Saskia's zus Titia, die inmiddels was overleden. Later zou Titus (1641-1668) trouwen met Magdalena van Loo, een nicht van zijn oom Gerrit van Loo, die eertijds de voogd van zijn moeder was geweest.

Over het dagelijkse leven van Saskia in Amsterdam is weinig bekend. Over haar uiterlijk weten we meer. Rembrandt heeft haar namelijk vele malen als ideaal gebruikt in schilderijen, etsen en tekeningen, vaak in bijbelse of historische vermomming: als Flora, Minerva, Sophonisba, Suzanna, Delila. Portretten van Saskia in alledaagse verschijning zijn zeldzaam.

Saskia had vermoedelijk tuberculose toen zij op 5 juni 1642 haar laatste testament opmaakte. Zij benoemde Titus tot haar universeel erfgenaam en Rembrandt kreeg het vruchtgebruik van haar nalatenschap, mits hij niet hertrouwde.

Op 14 juni 1642 overleed zij, nog geen dertig jaar oud, en op 19 juni werd ze begraven in de Oude Kerk te Amsterdam.

Een profielportret uit de eerste jaren van hun huwelijk, waarop zij het symbool was van 'Luxuria', heeft Rembrandt na haar dood verschilderd: de beurs in haar hand veranderde hij in een twijgje dat wel als rozemarijn, teken van echtelijke trouw, is geïdentificeerd. [zie 'In dit nummer' pagina 1]

In bed

Dat Rembrandt zijn vrouw zo vaak in bed afbeeldde, was geen toeval. Binnen zeven jaar verloor ze drie kinderen: een jongetje, Rumbartus (vernoemd naar haar vader,) en twee dochters, Cornelia en Cornelia, allebei vernoemd naar Rembrandts moeder.

Haar vierde kind, Titus (vernoemd naar Saskia's lievelingszus Titia) bleef goddank in leven. De opeenvolgende zwangerschappen en het verdriet om de gestorven kinderen moeten een zware wissel hebben getrokken op Saskia's gezondheid. Té zwaar, wellicht, want vanaf eind 1641 leed ze aan een 'uitteerende ziekte'.

Vanaf haar ziekbed zag ze hoe een reusachtig doek werd opgespannen onder een overkapping op de binnenplaats. In de loop van het jaar verscheen daarop een stel bewapende mannen, thans bekend als De Nachtwacht.

Het is wrang te bedenken dat Rembrandt de figuren op zijn beroemdste schilderij tot leven wekte, terwijl in de belendende kamer het leven juist wegvloede uit zijn jonge vrouw.

Rombertus Vader van Saskia

Roland de Jong | Wikipedia

Rombertus Uylenburgh of Rombout Uylenborgh (Bergum, 1554 - Leeuwarden, 4 juni 1624) is vooral bekend als de vader van Saske (Saskia) Uylenburgh, de vrouw van Rembrandt. Rombertus was getrouwd met Siuckien Ulckedr Æssinga (ook genoemd Sjoukje Osinga) en had drie zonen en vijf dochters: Jeltje, Uleke (Ulricus), Hiske (Hiske), Rombartus, Tietske, Antje, Edzardt (Idzert) en Saskia (Sascke).

Rombertus behoorde tot de oprichters van de Universiteit van Franeker in 1585. Zijn broer Gerrit, die als doopsgezinde naar Polen was uitgeweken en in Krakow koninklijke meubelmaker werd, was de vader van de kunsthedelaar Hendrick Uylenburgh en de schilder Rombout Uylenburgh.

Rombertus studeerde rechten in Leuven of in Heidelberg en promoveerde in het jaar 1578. In hetzelfde jaar werd hij advocaat in Leeuwarden. Zijn carrière was een constante stijgende lijn waarin hij pensionaris en burgemeester van Leeuwarden was. Verder werd hij in 1584 als afgevaardigde naar de staten van Friesland gekozen en een van de Friese afgezanten in Den Haag. Omdat er per gewest werd gestemd, maakte het aantal afgevaardigden niet veel uit.

Rombertus Uylenburgh was op de dag van de moord op prins Willem van Oranje - 10 juli 1584 - aanwezig in Delft vanwege besprekingen met de prins over moeilijkheden in de Friese Staten. Rombertus, tamelijk verlegen, werd uitgenodigd voor het middagmaal, omdat er geen andere gasten waren.

Na afloop stommelde Willem van Oranje de trap op en werd met een radslotpistool vermoord door Balthasar Gerards. Cornelis van Aerssen - volgens Uylenburgh niet aanwezig - noteerde de laatste woorden van de prins.

Tot 1591 was Uylenburgh landsadvocaat, maar werd gedwongen - vanwege vermenging van functies - die post op te geven.

In zijn verdere rechtscarrière bracht hij het tot raadsheer aan het Hof van Friesland.

In 1595 kocht hij een huis op de Ossekop, waar Saskia werd geboren. Tegenwoordig is het pand in gebruik bij de advocaten Wim en Hans Anker.

Uylenburgh bezat twee boerderijen, een in Rijperkerk, de andere in Gaasterland. Twee zonen werden advocaat, een schoonzoon was de Poolse professor in de theologie Johannes Maccovius, de ander Gerrit van Loo, secretaris van grietenij het Bildt.

Afbeelding: Rombertus van Ulenborg

In 1656 Rembrandt werd Rembrandt bankroet verklaard en rond die tijd maakte hij dit portret van zijn zestienjarige zoon, Titus van Rijn (1641–1668)

Titus van Rijn

Zoon van de kunstenaar

Titus van Rijn (Amsterdam, gedoopt 22 september 1641 - aldaar, 4 september 1668) was het vierde en enig overlevende kind van de Hollandse kunstschilder Rembrandt van Rijn en zijn echtgenote Saskia van Uylenburgh. Titus komt meerdere malen voor als figurant of model in schilderijen en studies van Rembrandt.

Na Rembrandts faillissement in 1656 nam Titus samen met zijn vaders vriendin Hendrickje Stoffels de verkoop over van zijn vaders werken en begon een kunsthandel, gespecialiseerd in het werk van Rembrandt. Zijn vader kwam als employé in dienst. Feitelijk was hij daarmee zijn vaders werkgever geworden. Loon kreeg Rembrandt niet, wel kost en inwoning. Op deze manier werden de schuldeisers van zijn vader buiten de deur gehouden. Titus liet op aandrang van zijn vader op z'n vijftiende een testament opmaken en er zouden nog twee volgen.

Titus trouwde op 28 februari 1668 met Magdalena van Loo (1641-1669). Haar vader was Jan van Loo, zilversmid en een broer van zijn oom Gerrit van Loo (zwager en voormalig voogd van de moeder van Titus). Het paar woonde aan het Singel bij de moeder van Magdalena. Uit hun huwelijk werd één kind geboren: Titia, genoemd naar de zus van de moeder van Titus.

Titus van Rijn overleed enkele maanden voordat zijn eerste kind geboren werd, in 1668 aan de pest en werd begraven in de Westerkerk te Amsterdam. Zijn vrouw, vader en schoonmoeder overleden een jaar na hem.

De pestepidemie had een grote invloed op het leven van Rembrandt. In 1663 stierf zijn maitresse Hendrickje Stoffels aan de ziekte, en vijf jaar later eiste een pestepidemie het leven van zijn zoon Titus van Rijn.

In 1668 was de pest uitgewoed en kwamen er geen nieuwe epidemieën meer voor. De inheemse vorm was uitgestorven, terwijl de uitheemse variant (builenpest) buiten de deur werd gehouden.

Titus werd begraven in de Westerkerk, Amsterdam, op 7 september 1668.

Titia van Rijn

Op 22 maart 1669 werd Titia van Rijn gedoopt in de Nieuwezijds Kapel. Als getuigen bij de doop waren aanwezig: Rembrandt, Magdalena's moeder Anna Huijbrechts en als derde doopgetuige de juwelier François van Bijler.

Deze laatste werd tevens als voogd aangewezen. In dat najaar overleed ook de moeder van Titia. In 1686 trouwde Titia van Rijn in de Sloterkerk met de zoon van haar voogd, François van Bijler de jonge. Als enige wettige erfgenaam van haar grootvader Rembrandt van Rijn werd haar in 1671 een bedrag van 3.150 gulden uitgekeerd, afkomstig uit de verkoop van schilderijen, tekeningen en "rariteiten".

Titia van Rijn stierf kinderloos.

Saskia en Rembrandt

herinnering aan Saskia

De herinnering aan Saskia Uylenburgh ging na Rembrandts dood snel verloren, omdat zij werd verward met Geertje Dircks, de 'droge min' (kindermeisje) van Titus, die Rembrandt na haar dood in huis haalde.

Tot het midden van de negentiende eeuw verkeerde men in de veronderstelling dat de schilder met een boerinnetje uit Ransdorp getrouwd was geweest.

Pas in 1810 werd de naam van Saskia voor het eerst – terloops – vermeld in een artikel over Rembrandts prenten en in 1862 werd zij definitief herontdekt als de burgemeestersdochter uit Leeuwarden en Rembrandts eerste vrouw.

Toch geldt zij nog altijd als 'lief, goedhartig, wat onnozel, een welopgevoede meid uit de provincie die door de beroemde kunstenaar en zijn stadse milieu werd overdonderd'. Ten onrechte.

Saskia Uylenburgh is Rembrandts muze genoemd en was ongetwijfeld zijn eerste grote liefde, ook al zijn er nog altijd deskundigen die veronderstellen dat Rembrandt haar om haar geld is getrouwd. De vraag waarom een burgemeestersdochter uit Leeuwarden een Amsterdamse kunstenaar trouwde, wordt in de regel minder vaak gesteld.

